

Lenny Bouman, Rina van Maanen
**Who's afraid of literature
in de basisvorming?**
Luxe broodje of broodnodige kost?

"Wordt het niet weer eens tijd een nieuw literatuurboek voor de basisvorming te schrijven, want het vorige boek voor de onderbouw, *Who's Afraid of Poetry?* heb ik al vele malen gebruikt, en ik ben op zoek naar nieuw materiaal."

Deze vraag werd niet aan dovemansoren gesteld, want we liepen al een tijdje rond met het idee om samen een literatuurboek speciaal voor de basisvorming, met deze keer niet alleen gedichten, maar ook verhalen.

De opzet was en is nog steeds om leerlingen op een speelse, creatieve, plezierige wijze kennis te laten maken met literatuur, passend in de belevingswereld van de doelgroep. Ons standpunt tijdens het schrijven van het boek is steeds geweest dat literatuur onlosmakelijk verbonden is aan het talenonderwijs, zowel in de moedertaal als zeer zeker ook in de vreemde taal en dat je als docent een hele dimensie van de taal aan je leerlingen onthoudt, wanneer je aan de literatuur van de taal voorbijgaat en er nauwelijks of geen aandacht aan besteedt.

Helaas hebben we tijdens onze schoolpracticumbezoeken meerdere malen gemerkt dat literatuur in de lagere klassen nog steeds als een luxe wordt beschouwd, met andere woorden: officieel hoort het er wel bij, maar je vindt het te duur, en dus koop je het maar niet. Uitspraken als "Daar heb ik geen tijd voor", "Ik heb de handen vol aan het boek", "Literatuur is toch een luxe broodje" getuigen van deze onderwaarding. Maar is literatuur op dit niveau wel een 'luxe broodje' of is het een 'broodje gezond' dat er lekker uitziet en bovendien nog voedend is?

Literatuur in de basisvorming

Als we kijken naar de kerndoelen van het moderne-vreemdetalen-programma voor de basisvorming, staat daar over de taalvaardigheden te lezen dat de leesvaardigheid, gespreksvaardigheid en luistervaardigheid belangrijker worden geacht dan de schrijfvaardigheid, omdat de leerling "in staat moet zijn de vreemde taal op een eenvoudig redzaamheidsniveau te gebruiken als communicatiemiddel in mondeling contact met mensen die zich van deze taal bedienen."

Over de *leesvaardigheid* lezen we onder 'kerndoelen':

- 1 De leerlingen kunnen hoofdzaken selecteren uit eenvoudige, informatieve teksten en uit voor hen geschreven of herschreven verhalende teksten.
- 2 De leerlingen begrijpen de hoofdzaak van informatieve artikelen en van verhalende, literair of cultureel getinte teksten.
- 3 De leerlingen hebben ervaring met het extensief lezen van teksten.

Dit laatste betekent dus dat niet alleen de teksten uit het cursusboek maar ook teksten voor leesplezier, zoals korte verhalen en gedichten in de klas behandeld dienen te worden en dat niet alle teksten via uitputtende analyse eigendom van de leerling worden. Leerlingen die werken met literaire teksten krijgen een extra dimensie toegevoegd aan het leerproces, naast dat ze bezig zijn met algemene taalverwerving worden ze geconfronteerd met een rijkdom aan expressiemogelijkheden.

Omtrent de *gespreksvaardigheid* vermelden de kerndoelen:

De leerlingen kunnen onder andere:

4 naar een mening vragen en een mening geven

5 naar een oordeel vragen en een oordeel geven

6 iets of iemand beschrijven

7 vertellen wat er is gebeurd

8 vertellen wat er gaat gebeuren

9 positieve en negatieve gevoelens uiten

10 vergelijken

11 een voorkeur uitspreken.

Ook voor de gespreksvaardigheid zijn juist literair getinte teksten uitermate geschikt. Uit de praktijk is gebleken dat vooral dit soort teksten motiverend werkt op leerlingen en op docenten. Er worden ervaringen in de klas besproken die niet via de leergang op tafel komen. De leerlingen krijgen de mogelijkheid zich in te leven in een situatie die hun tot dan toe onbekend was. Ze zien gevoelens geuit die ze zelf niet of nauwelijks kunnen uiten. Mede via literatuur krijgen we als docent inzicht in waar onze leerlingen mee zitten, we krijgen de kans hun smaak verder te ontwikkelen dan Goede tijden, slechte tijden, er ontstaat ruimte voor humor, de lach en de traan. En die ruimte ontstaat niet als literatuur gebruikt wordt voor het beantwoorden van gesloten vragen. Laten we vooral niet het belang onderschatten van het creatief met de taal bezig leren en durven zijn. Is dat een 'luxe broodje'?

Ook algemene vaardigheden zijn gediend met literatuur als lesstof

In de kerndoelen voor de basisvorming wordt duidelijk gemaakt dat naast taalvaardigheden algemene vaardigheden van belang zijn, zoals *zelfstandig leren werken*.

12 De leerlingen kunnen alleen en in samenwerking met anderen een eenvoudig onderzoek verrichten...

13 De leerlingen kunnen op eenvoudige wijze een standpunt verwoorden...

14 De leerlingen kunnen interactief samenwerken aan opdrachten...

Literaire teksten zijn bij uitstek geschikt om leerlingen intensief, creatief en gemotiveerd te laten werken, door middel van keuzeopdrachten naar aanleiding van een gedicht of verhaal, zoals zelf een gedicht of verhaaltje schrijven, een tekening of een poster maken, een dialoog uitspelen, als lezer een brief aan een persoon uit het verhaal schrijven of zich verplaatsen in de huid van de hoofdpersoon en zich vanuit dat gezichtspunt laten interviewen door een zeer lastige reporter.

Reacties van docenten en leerlingen

Aangezien leesplezier, de belevingswereld van de 12-15-jarige en taalverwerving op een motiverende wijze onze hoofddoelen waren, hebben we, voordat we ons boek begonnen te schrijven, na de eerste fase waarin wij authentieke teksten hebben verzameld, alle teksten voorgelegd aan een aantal leerlingen in de leeftijd van de basisvorming.

Zij zijn het geweest die voor ons de uiteindelijke teksten hebben geselecteerd op inhoud (interessant, leuk, mooi, spannend, daar leer ik wat van, te gek) en op niveau.

Nadat we het activiteitenboek geschreven hadden, hebben we een selectie voorgelegd aan diverse docenten die enthousiast met hun klassen het materiaal hebben uitgetoetst. We hebben hun verzocht om naast hun eigen mening ook de mening van de leerlingen te laten horen, en bovenal om in hun kritiek eerlijk te zijn.

Een greep uit de reacties volgt hier. Ze zijn van leerlingen van de klassen 2B/C en 4A van de Christelijke Mavo 't Hof van Delft te Delft (docente Patricia Blom), de LBO-4-klassen van de R.K. SG Heemheide te Druten (docent Frans Koemans), enkele klassen van de R.K. Mavo De Mere te Boxmeer (docent Wim Saris) en klas K3a van de Kon. Julianaschool te Alphen aan de Rijn (docent Dirk van Vuuren).

- "Je bent er zo mee bezig"
- "Je leert zoveel nieuwe en gekke woorden"
- "Waarom krijgen we dit niet vaker?"
- "Zo vind ik Engels wel leuk" (een leerling met een 4 voor Engels!)

De leerlingen hebben zulke prachtige gedichten en verhaaltjes geschreven naar aanleiding van de teksten en het creative work dat wij even gespeeld hebben met het idee om er een apart boekje van te maken. Maar zo'n uitgave zal helaas voorlopig niet doorgaan. Toch willen we u een 'taste' van deze tongstrelende 'honey' geven.

Het oordeel van de docenten

Naast de leerlingen reageerden ook de docenten uiterst positief:

- "Omdat alle vaardigheden aan bod komen in een speciale en vrij nieuwe speelse vorm vinden de leerlingen deze manier van werken heel aantrekkelijk".
- "Ik vond het erg prettig werken met de teksten. Ze behoefden weinig uitleg, omdat de onderwerpen de leerlingen aanspraken."
- "De leerlingen vonden de gedichten en de bijbehorende werkzaamheden boeiend en uitdagend. Vooral 'Useful Person' scoorde hoog, had een hoge haalbaarheidsfactor. Ikzelf heb voornamelijk Engels gesproken en de leerlingen gestimuleerd dat ook te doen. Maar dit was moeilijk vol te houden, dus toch maar weer in het Nederlands, waarna ik een samenvatting van hetgeen gezegd werd in het Engels gaf. Dat werkte goed en iedereen was tevreden. Uiteraard heb ik de leerlingen gevraagd of ze, naast dat ze het leuk

vonden, het materiaal ook nuttig en/of leerzaam vonden." Antwoord, unaniem: vooral leerzaam.

- "Ik heb het met veel plezier gedaan, veel gelachen en er was een goede sfeer in de klas. Wat wil je nog meer!"

Wij zijn ervan overtuigd dat in dergelijke uitspraken van leerlingen en docenten niet alle hierboven aangeduide kerndoelen zichtbaar worden, maar wel vele. Leesvaardigheid, gespreksvaardigheid, zelfstandig leren werken, ze komen in de workshop waarin de les als vanzelf verandert voortdurend in wisselwerking tot hun recht. En dat in een sfeer, die je uiteraard ook in andere lesonderdelen kunt bereiken, maar die door de goede teksten te kiezen als het ware op een presenteerblaadje wordt aangereikt. Don't be afraid any longer of literature in de basisvorming. It's a must!

Who's afraid of literature?, tekstboek en activiteitenboek, wordt uitgegeven door Van Walraven BV, Apeldoorn.

Janca van Eijk

~~She was not the same if us~~

She smell off a Mongol child.

We have to wait 2 hours on the train to Liverpool,
suddenly there was a Mongol child she was cool,
She said to people kiss him,
and every body did this,
she ran on the table and yell kiss him,
every body Caroline, George, Shara and Jim.
The Mongol child give use a smile and a happy touch.
Mongol child with your smiling face we like you very much
and when I come on the station in Liverpool and I wait
on the train.
I think off your smiling face and see it in the rain.
